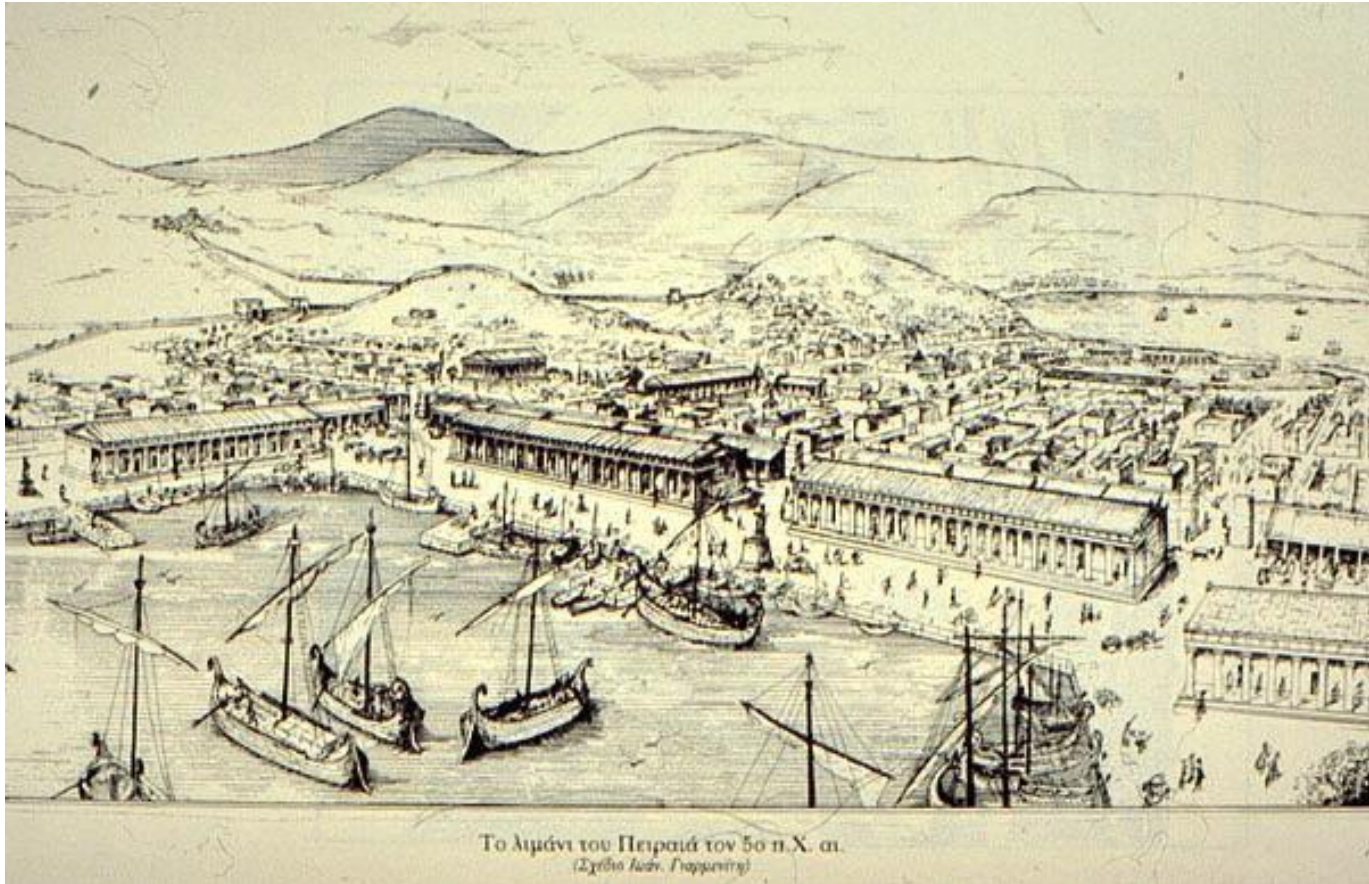

Στα ίχνη του αρχαίου Πειραιά: οικονομική - πολιτιστική ανάπτυξη

Αγγελική Σιβίλια   Αλέξανδρος Στρέγλος   Φωτεινή Ζυγούρη   Συρίγου Σταυρούλα

Η αγορά του Πειραιά

Η Αγορά του Πειραιά ονομάστηκε **Ιπποδάμειος Αγορά** καθώς είχε σχεδιαστεί από τον Ιππόδαμο, και ήταν σε πλήρη και σαφέστατη αντίθεση με την Αρχαία Αγορά της Αθήνας. Στην Αγορά αυτή του Πειραιά έφθαναν τα εμπορεύματα από το εξωτερικό. Η Ιπποδάμειος Αγορά δεν σώζεται, ακόμη και η θέση της αμφισβητείται. Ανεγέρθηκε στο κέντρο της εσωτερικής πόλης, παρόλο που υπήρχε και άλλη προγενέστερη Αγορά κοντά στο λιμάνι, καθώς το εσωτερικό μέρος του Πειραιά αποτελούσε ξεχωριστό τμήμα από το λιμάνι. Η «Ιπποδάμειος Αγορά του Πειραιά» λεγόταν και «Αγορά των Δημοτών (Ελευθέρων)». Προοριζόταν για τους κατοίκους της Ζέας και της Μουνιχίας και είχε οικογενειακό χαρακτήρα. Δεδομένου ότι εκεί σύχναζαν για την αγορά τροφίμων και γυναίκες, δινόταν προσοχή, ώστε να μην προσεγγίζουν σε αυτήν ακαθόριστος προέλευσης ξένοι. Με τον διαχωρισμό αυτό των αγορών επιτυγχανόταν η απόλυτη ελευθερία κινήσεων των ξένων στην καθαρά λιμενική περιοχή, όπου συγκεντρώνονταν κόσμος υπόπτων ξένων και ελεύθερων γυναικών, ενώ το άλλο μέρος της πόλης, το καθαρό αστικό, διατηρούσε τα έθιμα και τις ελευθερίες του, χωρίς τον κίνδυνο της «διαφθοράς των νέων» από την επαφή με «τυχοδιωκτικά στοιχεία» της λιμενικής πόλης. Η Ιπποδάμειος Αγορά χρησιμοποιούνταν επίσης για τη συγκέντρωση των κατοίκων σε περίπτωση εξωτερικού κινδύνου. Ήταν ακόμη η καταλληλότερη θέση για την γνωστοποίηση δημοτικών αποφάσεων, για την αντιμετώπιση ασθενειών και άλλων κινδύνων.

Η Ιπποδάμειος Αγορά διασταυρωνόταν με μία κεντρική οδό, που έφθανε μέχρι την οπίσθια πλευρά του θεάτρου και με μία άλλη οδό παρελάσεως των εκκλησιαστικών πομπών, η οποία ήταν κάθετη στην πρώτη. Η δεύτερη αυτή οδός ξεκινούσε από το μυχό του κεντρικού λιμένα, περνούσε από τον οίκο των Διονυσιαστών και κατέληγε διαμέσου της αγοράς στο ιερό της Μουνιχίας Αρτέμιδος.

Η Ιπποδάμειος Αγορά περιβαλλόταν από ιδιωτικές οικίες και δημόσια οικοδομήματα, η ακριβής θέση των οποίων παραμένει άγνωστη. Υπήρχαν ιερά και βωμοί, από τα οποία είναι γνωστό προς το παρόν μόνο το ιερό της Εστίας, και επίσης το Αγορανόμοιο, για τη ζύγιση των τροφίμων, τον έλεγχο των τιμών, τις νοθεύσεις και τις αποκρύψεις.

Σύστημα ύδρευσης στην πόλη

Από την έρευνα στο έργο της επέκτασης του Μετρό στον Πειραιά εντοπίστηκαν συνολικά 115 κατασκευές σχετιζόμενες με το αρχαίο υδρευτικό σύστημα, 43 πηγάδια και φρέατα, 34 δεξαμενές, 32 σήραγγες και 6 φρεάτια. Κατά την ελληνοιστική περίοδο, με τις κοινωνικές αλλαγές και τα μεγαλύτερα σπίτια, αυξήθηκαν και οι ανάγκες σε νερό. Προκειμένου να ικανοποιηθεί η ζήτηση διανοίχθηκαν αδιέξοδες σήραγγες σε υπάρχουσες δεξαμενές ή συνενώθηκαν δεξαμενές, αυξάνοντας αθροιστικά την δυνατότητα αποθήκευσης νερού.

Με τη λειτουργία λουτρών και με τη κατασκευή πολυτελών επαύλεων στα ρωμαϊκά χρόνια αυξήθηκαν ιδιαίτερα οι ανάγκες σε νερό, ζήτηση που καλύφθηκε με τη μεταφορά νερού στην πόλη. Στο πλαίσιο του έργου αποκαλύφθηκε τμήμα του αγωγού του ρωμαϊκού υδραγωγείου με φρέατα επίσκεψης και στοιχεία χρήσης των πρωιμότερων δεξαμενών. Τα στοιχεία δείχνουν ότι η λειτουργία του σταμάτησε κατά την Ύστερη Ρωμαϊκή περίοδο, ίσως λόγω της επιδρομής των Γότθων το 397 μ.Χ.

Τι εισάγεται στο λιμάνι, τι εξάγεται από το λιμάνι

Από πολλούς ιστορικούς, ποιητές, κωμωδιογράφους, μαθαίνουμε ότι εισάγονται από το αρχαίο λιμάνι του Πειραιά τα εξής προϊόντα:

- Από την Βοιωτία χέλια
- Την Κόρινθο στρώματα
- Την Σικελία τυρί
- Την Εύβοια αχλάδια και μήλα
- Την Σαμοθράκη σκόρδα
- Την Τένεδο ρίγανη
- Την Ρόδο σταφίδα και αρώματα
- Την Φοινίκη χουρμάδες
- Την Αίγυπτο ιστία, λεπτά υφάσματα και παπύρους
- Την Λιβύη ελεφαντοστά
- Την Κυρήνη δέρματα
- Την Καρχηδόνα τάπητες και υφάσματα
- Τις Συρακούσες τυρί και χοιρινά
- Τον Πόντο σιτάρι
- Το Άργος όπλα
- Την Θήβα άρματα
- Την Σκύρο κατσίκες
- Τα Μέγαρα χοντρά υφάσματα
- Την Συρία λιβάνι
- Τον Ελλήσποντο αλίπαστα αλλά και
- από την Φρυγία δούλους.

Τι εξήγαγαν οι αρχαίοι ημών πρόγονοι;

- Κρασί, λάδι, μέλι, είδη αγγειοπλαστικής και μέταλλα Λαυρίου.

Ποιοι επαγγελματίες δραστηριοποιούνται στο λιμάνι και την αγορά

- Κυρίαρχο στοιχείο στην πολεοδομική συγκρότηση και κοινωνικοοικονομική διάρθρωση της ισχυρής αυτής (κατά τους κλασικούς χρόνους) πόλης – λιμάνι είναι η ταυτόχρονη παρουσία του Ναυστάθμου και της στρατιωτικής βάσης της Αθήνας και του εμπορικού λιμενικού κέντρου της Ανατολικής Μεσογείου.
- Διαθέτοντας τις απαραίτητες εγκαταστάσεις και υποδειγματική οργάνωση, με όλα τα αρμόδια για την εξυπηρέτηση των συναλλασσομένων όργανα επιμελητές εμπορίου, τελώνες ή ελλιμενιστές – για τη είσπραξη των λιμενικών ταλών και φόρων-, αγορανόμους, μετρονόμους, αστυνόμους και σιτοφύλακες, το “Εμπόριον” διασφάλιζε τα εχέγγυα για την απρόσκοπτη διεξαγωγή των λιμενικών εργασιών, ενώ με τα αυστηρά μέτρα που ίσχυαν είχε επίσης εξασφαλιστεί η ομαλή διενέργεια των εμπορικών συναλλαγών στην “Αγορά”, η οποία, με την ιδιαίτερη σημασία της, στην αρχαιότητα, αποτελούσε το κέντρο της οικονομικής ζωής της πόλης.

Οι «αργυραμοιβοί» - το «Δείγμα»

ΑΡΓΥΡΑΜΟΙΒΟΣ

Αυτός που το επάγγελμά του περιλάμβανε την ανταλλαγή συναλλάγματος και νομισμάτων κάποιας αξίας με νομίσματα άλλης αξίας. Για κάθε συναλλαγή ο αργυραμοιβός λάβαινε κάποιο ποσό. Έτσι λοιπόν, η λέξη κολλυβιστής (αργυραμοιβός) του πρωτότυπου ελληνικού κειμένου προέρχεται από τον όρο κόλλυβος, που προσδιόριζε ένα μικρό νόμισμα το οποίο καταβαλλόταν ως προμήθεια για την αλλαγή χρημάτων.

ΔΕΙΓΜΑ

Το περίφημο “Δείγμα”, ήταν το πρώτο χρημαστήριο εμπορευμάτων του κόσμου στο λιμάνι του Κανθάρου στον Πειραιά.

Οι «μέτοικοι»

- Με τον όρο μέτοικος εννοείτο κατά την αρχαιότητα εκείνος που κατοικούσε στα όρια μιας πόλης αλλά δεν καταγόταν από αυτήν. Οι μέτοικοι είχαν συνήθως περιορισμένα ή καθόλου πολιτικά δικαιώματα. Υπήρξαν οικονομικές υποχρεώσεις των μετοίκων προς την πόλη, όπως το μετοίκιον, που συγκαταλεγόταν στα επίσημα έσοδα του κράτους ή τα θεωρικά για τους εύπορους μετοίκους.
- Καθώς το καθεστώς του πολίτη στην αρχαία Αθήνα ήταν παραδοσιακά θέμα καταγωγής και όχι τόπου γέννησης ή διαμονής, ένας μετανάστης και οι απόγονοί του δε γίνονταν ποτέ πολίτες, αν δεν αποφάσιζε η πόλη να τους δώσει αυτό το καθεστώς. Με το καθεστώς του μετοίκου ζούσαν επίσης απελευθερωμένοι δούλοι.
- Οι μέτοικοι του Πειραιά συμμετείχαν ενεργά στους περισσότερους παραγωγικούς τομείς του λιμανιού, στο εμπόριο μάλιστα ο ρόλος τους υπήρξε κυριαρχικός. Τα μεγάλα δημόσια έργα, οι περισσότερες βιοτεχνίες και αρκετά επαγγέλματα που σχετίζονταν με τις επιστήμες, τις τέχνες, και τη φιλοσοφία και τη ρητορική είχαν περιέλθει στα χέρια τους.

Πολιτιστική ζωή στον αρχαίο Πειραιά

- Η οικονομική και κοινωνική άνθηση που γνώρισε ο Πειραιάς στην περίοδο της μέγιστης ακμής του είχε ως αποτέλεσμα την παράλληλη ανάπτυξη πνευματικής και καλλιτεχνικής ζωής στην πόλη, με ενεργό συμμετοχή σ' αυτήν όχι μόνον των ανθρώπων του πνεύματος και της τέχνης, αλλά και των ισχυρών οικονομικών παραγόντων της εποχής που είχαν ως έδρα της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας το "επίνειο".
- Ας σημειωθεί ότι ο χώρος που είχε επιλέξει ο Ξενοφών για τη διεξαγωγή του διαλόγου στο έργο του "Συμπόσιον" είναι το **σπίτι του Καλλία στον Πειραιά**, ενώ και ο Πλάτων στον Πειραιά τοποθετεί επίσης το χώρο του διαλόγου στο σπουδαιότερο ίσως έργο του, την "Πολιτεία".
- Τέλος στο περίφημο **θέατρο της Μουνιχίας** διδάχθηκαν, κατά καιρούς, έργα του Αισχύλου, του Σοφοκλή, του Ευριπίδη, κ.α. με προσέλκυση θεατών από όλη την Ελλάδα.

Στη δυτική πλαγιά του λόφου της Μουνιχίας, υπήρχε το **θέατρο του Διονύσου**, όπου διεξάγονταν τα αγροτικά Διονύσια. Αυτό το θέατρο ήταν αρκετά μεγάλο, δεδομένου ότι μερικές φορές πραγματοποιήθηκαν εκεί συναντήσεις των Αθηναίων. Μερικοί σύγχρονοι ιστορικοί υποστηρίζουν ότι υπήρχαν δύο θέατρα στην περιοχή, το μεν ένα στην περιοχή της Ζέας και το δε άλλο στον λόφο της Μουνιχίας, ενώ παλαιότερη αναφορά μιλά για μόνο ένα. Η ασάφεια αυτή πηγάζει από την ανακάλυψη ερειπίων και στο λόφο και κοντά στο λιμάνι της Ζέας. Ωστόσο, άλλοι ερευνητές πιστεύουν ότι το θέατρο ήταν ένα μόνο, στην περιοχή του λόφου της Μουνιχίας και ότι τα ερείπια στην Ζέα ανήκαν σε άλλης χρήσης κτίριο.

Το σωζόμενο αρχαίο θέατρο του 2^{ου} αι. π.χ. έξω από το αρχαιολογικό μουσείο Πειραιά

ΠΗΓΕΣ:

- <https://vkioupi.files.wordpress.com/2015/03/cebaceb5ceb9cebcbceb5cebdceb1-cf84ceb7cf82-ceb1cf81cf87ceb1ceb9cebfcebbcf8cceb3cebfcf85-ceb5cf8dceb7cf82-cf80ceafcebdceb7.pdf>
- <https://piraeus.gov.gr/ancient/>